

SÚČASNÁ FILOZOFIA 3

Názov kurzu: *Súčasná filozofia 3*

Prednášajúci: doc. Mgr. Pavol Sucharek, PhD. (kontakt: pavol.sucharek@unipo.sk)

Semester: LS 2021/2022

Ciele kurzu:

1. elementárna orientácia v systéme súčasnej kontinentálnej filozofie druhej polovice 20. stor. (fenomeológia – hermeneutika – neofreudizmus- štrukturalizmus a neoštrukturalizmus – postmoderna)
2. systémový prístup k vybraným problémom z perspektívy súčasnej filozofie

Podmienky udelenia zápočtu:

1. účasť na prednáškach a seminároch
2. aktivita na seminároch
3. seminárna práca na stanovenú tému

Ako sa pripraviť na seminár:

- semináre budú venované kritickej a tvorivej analýze jednotlivých kapitol z knihy F. Midal – *Tvárou k slobode. Život vo svete bez opôr* (Hronka 2017)
- na seminár sa treba pripraviť tak, že si zadaný text / kapitolu načítame a podrobne si zapíšeme poznámky (Čítame odsek za odsek, paragraf za paragrafom)
- ak si nezapíšeme svoje postrehy, komentáre a otázky či dôležité súvislosti, už sa k nim potom nebudeme môcť vrátiť; aby sme mohli vnímať rozdiely a významy, musíme filozofický text pomaly „prežúvať“
- filozofia nie je práca s pekným slovom ale s hlbokými myšlienkami (inak povedané; filozofia nie je literatúra) – preto je dobré, keď sa pri čítaní a písaní poznámok zameriame na to, ako sa konkrétna myšlienka (spravidla vyjadrená v názve kapitoly, paragrafu) vyvíja, z akých predpokladov vychádza, kde ústi, a aké rôzne úrovne dosahuje
- dôležitá je paginácia, t. j. vždy si k poznámkam zaznamenávame aj príslušnú stranu v texte, takto sa môžeme v diskusii veľmi rýchlo vrátiť k zdroju a vecne argumentovať – sme v diskusii efektívnejší, nestrácame zbytočne čas vyhľadávaním a listovaním
- zaznamenávame si všetky otázky, nezrozumiteľné pasáže, ktoré si potom možno vyjasniť na seminári
- nemá nijaký zmysel chodiť na semináre bez prípravy a poznámok z prečítaného textu

Semináre budú okrem textovej analýzy venované aj príprave na štátne skúšky

Podmienky udelenia skúšky: ústna skúška

Tematické okruhy:

01. Edmund Husserl a projekt fenomenológie ako prísnej vedy – intencionalita – 3 redukcie – princíp všetkých princípov – noéisis a noéma – reflexia a abstrakcia – prepracovanie a rozšírenie pojmu skúsenosť
02. Martin Heidegger a projekt fundamentálnej ontológie – základné pojmy Bytia a Času (*Dasein*, konečnosť, autenticita – úzkosť – Starosť – Časovosť), kritika fenomenológie vedomia, koniec metafyziky a úloha myslenia
- 03-04. Maurice Merleau-Ponty a francúzska fenomenológia (Levinas, Marion, Maldiney, Henry, Barbaras) – teologický obrat – estetický obrat vo fenomenológii – pociťovanie a vnímanie – obrat k telesnosti – afektivita a intencionalita
05. P. Ricoeur a jeho filozofia vôle a filozofia slobody – hermeneutika symbolu – metafora
06. Lacan a Žižek – konštitúcia subjektu – imaginárne a symbolické a reálne – objet petit a – malý a veľký Druhý – teória 4 diskurzov – Čo je ideológia – fantazma a jej základné funkcie – subjektívne a systémové násilie
07. R. Barthes a dobrodružstvo myslenia – mýty súčasnej kultúry a ich demytologizácia – afektivita a intencionalita – afektívna fenomenológia – punctum a studium (Čo je fotografia) – semiológia – znak a význam
08. Michel Foucault – archeológia – genealógia – hermeneutika symbolu – vedenie a moc – kritika tradičnej histórie – epistémé – racionálne a iracionálne – estetika starosti o seba
09. Gilles Deleuze a filozofia ako vynachádzanie nových pojmov – deteriorizácia myslenia – nomádsky model – dogmatický a rizomatický obraz sveta – J. Derrida a kritika logocentrizmu / metafyziky prítomnosti – Čo je dekonštrukcia – má zmysel hovoriť o diferencii?
10. Jean Baudrillard a teória simulakra – virtuálne, reálne a hypereálne – chaos – dokonalý zločin – zvädzanie – transparentnosť zla
11. J.-F. Lyotard a postmoderná situácia – koniec veľkých narácií – Alain Badiou a teória subjektu – teória pravdy – bytie a udalosť / jedno a mnohosť
12. Opakovanie - záverečný test

Témy seminárnych prác:

„Obraz, zjednodušeně řečeno, je způsob, jímž si představujeme svět, to, čemu říkáme skutečnost, a tedy to, co vidíme, když otevřeme oči. Zdá se dokonce, že jen stěží by bylo možné chápat obraz jinak. Ovšem tak jednoduché to není, uvidíme-li si, že stejným právem by mohl platit i opak: jakmile otevřeme oči, vidíme obrazy, a nikoli skutečnost. A vzniká obtížná otázka, jak rozlišit obrazy a skutečnost, kde leží hranice, která je odděluje.“

(M. Petříček, Myšlení obrazem, s. 36)

„Existují nejen frontální vlastnosti viditelná, to, co vniká do oka čelně, nýbrž existuje i to, co přichází do oka zespoda, skrytá hloubka postoje, kdy se tělo musí zvednout, aby vidělo, a posléze existuje i to, co do očí přichází shora, jak je tomu u všech jevu při letu, plavání a pohybu, kdy vidění je účastno volných výkonů nezávisle na původní tíži. Viděním se malíř dotýká obou krajních konců. V neprobádané hloubi viditelná se cosi pohnulo a rozsvítilo, zaplavujíc malířovo tělo. Všecko, co nyní maluje, je odpovědí na tento podnět a jeho ruka "je jen nástrojem vzdálené vůle". Vidění je setkání všech aspektů Bytí, jako na křižovatce. "Ně který oheň je jako 'kdyby žil a probouzel se; postupuje vodičem, dosáhne podpěry, zaplaví ji a vzněcující jiskérkou uzavře kruh, který měl načrtnout: vrátí se k oku a za ně." V tomto okruhu nikde není poruchy a je nemožné říci, že tady končí příroda a začíná člověk nebo výraz.“

(M. Merleau-Ponty, Dlo a duch, s. 32)

„Pouze přistupuji-li k Druhému, jsem při sobě samém. To neznámá, že moje existence se konstituuje v myšlení druhých. Tak zvaná objektivní existence, jak se reflektuje v myšlení druhých a díky níž mám svou cenu v universalitě, ve státu, v dějinách, v totalitě, mne nevyjadřuje, nýbrž naopak zastírá. Tvář, které vycházím vstříc, mne vede od fenoménu

k bytosti v jiném smyslu: v rozmluvě se vystavuji tázání Druhého a naléhavost odpovědi - akutní moment přítomnosti - mne rodí pro odpovědnost; jakožto odpovědný jsem přiveden ke své poslední realitě. Tato krajní pozornost není aktualizací něčeho, co tu bylo v pouhé potenci, protože není myslitelná bez Druhého. Být pozorný znamená vzhledem k vědomí cosi navíc a předpokládá výzvu Jiného."

(E. Levinas, Totalita a nekonečno, s. 157)

„Tak to, co jest, se nám odhaluje teprve tenkrát, když jsme našli vhodný subjektivní postoj, tak každý problém a každé řešení má své původní duchovní klima, v němž teprve může se rozvinout. Individualita není nic jiného než určitý bod na všeobecné klimatické mapě ducha, bod, z něhož možno přehlédnout širší nebo užší okrsky, bod, který není nikterak principiálně nedosažitelný z jiných míst. Čím Aristotelés je, co pro nás představuje, tím se stal. Individualita je odpočinek po dlouhém zápasu, rozhled z dosaženého vrcholku před dalšími sestupy a výstupy."

(J. Patočka, Peče o duši, zv. I, s. 90)

Literatura:

- ▶ SUCHAREK, P.: *Súčasná filozofia. Inštatné dejiny kontinentálnej filozofie 20. storočia*. Prešov: AFPUP 2012.
- ▶ THURNER, R., RÖD, W., SCHMIDINGER, H.: *Filosofie 19. a 20. století III*. Prel. M. Petříček. Praha: OIKOYMENH 2009.
- ▶ BAUDRILLARD, J.: *Heslá*. Prel. P. Sucharek. Bratislava: OZ HRONKA 2016.
- ▶ BARTHES, R.: *Mytologie*. Praha: Dokořán 2018.
- ▶ MERLEAU-PONTY, M.: *Óko a duch a jiné eseje*. Prel. O. Kuba. Praha: Obelisk 1971
- ▶ LEVINAS, E.: *Totalita a nekonečno*. Prel. M. Petříček jr., J. Sokol. Praha: OIKOYMENH 1997
- ▶ PETŘÍČEK, M.: *Myšlení obrazem*. Praha: Herrmann & synové 2009
- ▶ MIDAL, F.: *Tvárou k slabodě. Život vo svete bez opôr* (Hronka 2017)